

VĚSTNÍK

SPOLEČNOSTI ANNY PAMMROVÉ

Anna Pammrová pohledem fotografa a malíře Antona Trčky

73

TIŠNOV

Červen 2021

Letní ráno

Eva Vodičková

Miliony a miliony let
dopadá rosa na tento svět
v kalužích deště přespává
i v závějích...

A slunce ji znovu láká zpět
v chomáčích mraků ji uvězní

Když deštěm vsákne se
vykvete po čase ve hloží
některá zůstane ve zvířecím světě
ve vůni luk a malířům na paletě
v studánkách přibude a na poli

Nejkrásnější však bývá v letním ránu
když bosé nohy se v ní brouzdají

Milí přátelé,

léto kolem nás září barvami a barevnější je opět i náš život. Můžeme se znovu setkávat, prožívat své zájmy a přátelství přímo, bez pomoci elektronických médií. I my jsme se již na počátku června s radostí sešli na zahradě Jamborova domu, novinek bylo téměř bezpočet.

Mnozí čtenáři dopisů a textů Anny Pammrové si všimli, jak často v nich píše o slunci, jak důležité pro ni bylo jeho teplo a světlo. Proto jsme se rozhodli tomuto tématu podrobněji věnovat ve dvou úvodních článcích Heleny Pernicové a Jany Koudelové. Teplem a sluncem je prosycena i úvodní báseň Letní ráno z poslední vydané sbírky naší dlouholeté členky Evy Vodičkové.

Již na podzim jsme se dozvěděli, že Divadlo Husa na provázku plánuje uvést novou divadelní hru věnovanou Anně Pammrové a zařadilo ji do dramaturgického plánu sezóny 2020/21 s mottem Brave New Man (Nádherný nový člověk). V něm je pozornost věnována lidem, kteří žili stranou společnosti a hledali odpovědi na to, jak my všichni, naše současná společnost, můžeme žít lépe, obrodit se a vyjít z krize. Více se dozvíte v článku Martina Sládečka, dramaturga Husy na provázku a autora scénáře připravované hry Pammrová/Březina.

V druhé části věstníku se Vlastimil Otáhal věnuje básníku Antonínu Sovovi a podává jeho obraz nejen jako přírodního lyrika a básníka lidských vztahů, ale seznamuje nás rovněž s jeho sociálními a společenskými postoji, které našly odraz i v jeho tvorbě.

S přáním, ať slunce ozařuje naši cestu

Helena Pernicová

Slunci nablízku

Helena Pernicová

Sine sole nihil sum – Bez slunce nejsem ničím, napsala Anna Pammrová Otokaru Březinovi. Za sychravých a zamračených dní slunce nedočkavě očekávala a poté se radostně vyhřívala v teplé lázni jeho paprsků. „*Včera byl první den prohřátý sluncem, ale nebylo možno lehnouti na trávník*“, psala Elle Wachsmuthové na konci března roku 1942. Horko jí nevadilo, špatně naopak snášela chlad a zimu. Její láska k slunečnímu teplu byla zřejmě všeobecně známá, k popisu posledních dní Anny Pammrové v září 1945 je v jednom ze svědectví připojena tato poznámka: „*Paní Pammrová měla o pohřbu nesnesitelné vedro. Zvláštní, že? Milovala slunce, a to ji doprovodilo. Pak nastalo deštivé počasí.*“

Často o slunci psala ve svých dopisech, mnohdy přímo ve verši v záhlaví nebo v závěrečném pozdravu. Poetické popisy počasí a nálady ročních období pak patří k nejpůsobivějším částem jejích listů: „*Závěje minulé týden roztály, slunce krajinu několikrát políbilo, aby ji probudilo z její otupělosti – a najednou znovu arktický závan.*“

Ke slunci se obracela v těžkých chvílích svého života a snažila se v něm nalézat posilu. Někdy však i marně, tak jako po smrti dcery Almy: „*I přes zářící slunce atmosféra vysílá jakousi vyšší nepohodu, kterou prosycuje dřevo i kámen a činí je neschopné sdílet radost radostné přírody. Vidím krásu, ale dojem je pochmurný, – slyším život, ale vyznění je ponuré.*“

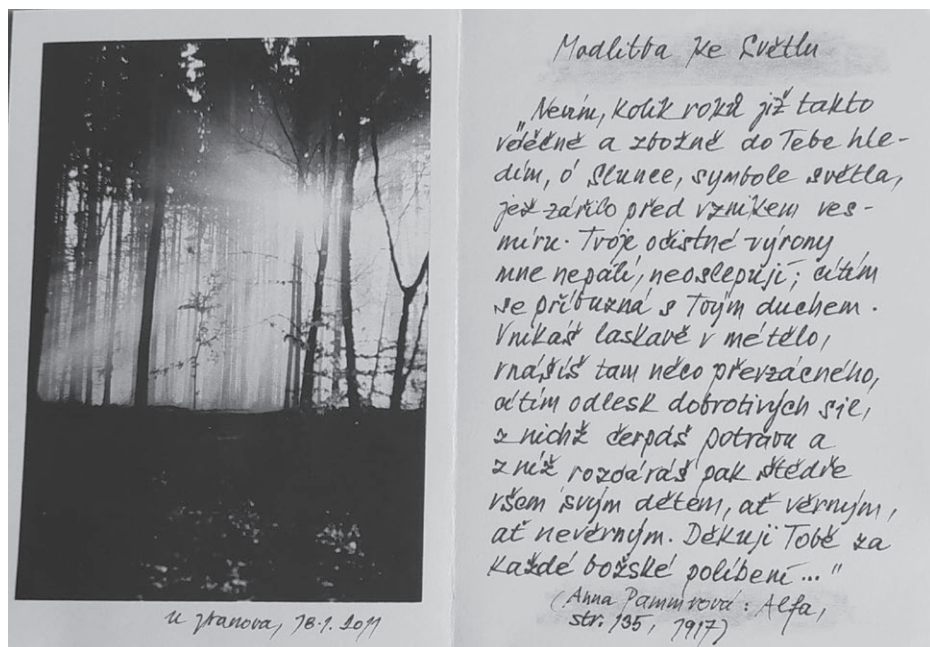
V jejím lidem vzdáleném prostředí pro ni byly slunce, okolní příroda a vesmír společníky, obracela se k nim a sama sebe nazývala „*věrnou pohanskou ctitelkou živelných dějů*“. Tento postoj byl u ní intuitivní („*od dětství hledám Slunce a Lásku*“), později potvrzený znalostí sta-

rověkých východních náboženských představ a myšlenkových směrů. Křesťanství ji neuspokojovalo, náboženská dogmata podle ní zastřela jeho povahu. Lidstvo by se i v této oblasti mělo vrátit se svým kořenům, uctívat pravého Tvořitele, podle něj se řídit a u něj hledat útěchu. Ona sama v polemice s knězem Jánem Maliarikem s přesvědčivostí napsala: *„Více lásky, ano, více Světla a také více Síly. Ale prostředek, jak toho dosáhnout!? Patrně gymnastikou a dýcháním! Zbožňuji slunce s větší zápalou než sám Zarathrustra.“* Odkud Anna znala jméno tohoto mýtického perského proroka, který je v evropské tradici vnímán jako jeden z nejvýznamnějších východních mudrců, nedokážeme přesně říci, ale víme, že znala spisy Friedricha Nietzscheho a jistě i jeho nejznámější dílo Tak pravil Zarathustra. V předmluvě k této filozofické básni poznává hlavního hrdinu jako mladého muže žijícího osaměle v horách a hledajícího sebe sama. Každého rána očekával slunce, hleděl do jeho světla a děkoval za něj.

Láska ke slunci, jeho svitu a teplu, byla pro Annu součástí jednoduchého života uprostřed přírody, života oproštěného od řady civilizačních nutností. Jistě by bývala uvítala žít v takových místech, kde by nebylo nutné obydlet pracně vytápět a v zimě se obalovat vrstvami oblečení. (Je známo, že jedním z míst, o kterém uvažovala jako o sídlu své reformní kolonie, bylo i Chorvatsko.) Proto obdivovala i postoje dnes zapomenutého německého spisovatele Augusta Engelhardta, *„nadšence pro život slunný, oprostěný, nezávislý na celoživotní starosti o stravu, oděv, příbytek“*, jak ho charakterizovala. V dopise Elle Wachsmuthové, psaném na podzim roku 1932, pak cituje z jeho knihy Eine Sorgenfreie Zukunft (Budoucnost bez starostí): *„Musíme se stát dětmi Slunce... – Kterak vznikají starosti? Tím, že ukojiti nutné potřeby, spojeno bývá s obtížemi. Zbaviti se starostí, značí: sjednotiti se s prazdrojem všeho nadbytku, s dárcem všelikých, veškeré síly a moci. Čisté dítě Slunce nezná starosti; ono je*

předá Heliovi, ono ví, že jest jeho dodavatelem pokrmu, jest také jeho výrobce šatstva; chrám slunný jest obydlím i ložnicí; otec Helios je rovněž jeho vychovatelem.“

Pocit či vědomí, že slunce nás vyživuje i oblažuje, dává nám sílu a vnitřní klid, je vlastní mnoha lidem. Anna Pammrová však vztah ke slunci prožívala skutečně do hloubky – tak jako vše ve svém životě. Obdobně silné prožívání bylo vlastní také naší Miladě Škárové. Po léta pozorně četla Anniny spisy a její myšlenky pak pro nás vypisovala do krásných novoročenek, často doprovázených právě kresbou či fotografií slunce. Závěrem tedy připojujeme přetisk Miladiny novoročenky s Modlitbou ke světlu, výňatkem z knihy Alfa.

Pozdravení slunce

Jana Koudelová

Slunce na nebi můžeme velebit i uctívat všemi možnými způsoby a ten nejprímější i nejupřímnější způsob je oprostít se od všech mytologických tradic a slunečních náboženství a navázat na Annino prosté osvětčování se slunečními paprsky. Necháme-li je působit opravdu niterně, stávají se vyslanci stvořitele a spojují se s naším vlastním světlem a my se blížíme ke stavu osvícení. Víme však, jak dlouhá, a někdy křivolaká, je cesta k tomuto sjednocenému stavu sebe sama s božskou podstatou. Z tohoto důvodu nám byly předány různé pomocné praktiky, jako jsou jógová cvičení a nauky o správném dýchání, meditace, kontemplace nad duchovními texty, básněmi i krásou přírody, poutě ke „svatým“ místům, které nás vedou k sebe-poznání. Já osobně považuji kontemplaci – neboli usebrání – nad krásami přírody, v které je obsaženo celé tajemství naší existence, za nejkrásnější z cest k sobě i ke světlu.

Jednou z možností, jak navázat bližší kontakt se sluncem, je jógová sestava Pozdrav slunci (Súrja Namaskár), kterou obvykle cvičíme ráno po procitnutí. Cvičení je sledem cviků aktivujících naše klouby a svaly a v souhře s dechem toto pravidelné protahování po ránu dělá divy. Pokud něco děláme vědomě, dosahujeme hlubších účinků, a tak je to i s touto sestavou – propojíme-li ji s duchovním aspektem slunečního poselství, můžeme docílit stavů, kdy se slunce stává prostředníkem mezi „nebem a zemí“ a naším trpělivým rádcem i průvodcem. Pokud nemůžeme klekat na kolena a vyjíždět se svým korábem jako krasojezdec nebo růst jako kobra lákaná melodií flétny, soustředíme se na propojení s duchovním poselstvím a cviky mohou být prosté. Zde vám přináším návod, který si můžete sami upravit podle svých potřeb nebo představ:

Postavíme se oknu, kterým na nás září slunce, nebo si najdeme místo na zahradě či v lese, kam svítí sluneční paprsky. Necháme se chvíli prohřívat a pak se soustředíme na svůj dech a místo, kde k výměně nádechu a výdechu dochází – plíce a srdce. Sepneme dlaně do pozdravu a myšlenkou i pocitem vedeme slunce nejprve k sobě a své niterné hlubině, kde se skrývá zdroj světla. Když zavřeme oči, můžeme sluneční svit po několika opakováních začít vnímat nebo vnitřním zrakem jeho záři i vidět. Pozdravíme svoje světlo a nový den a obrátíme se nahoru ke slunci, pozdravíme se s ním a dovolíme, aby paprsky pronikly do našich prstů a dlaní – a pak je sneseme dolů k tělu, aby prsty směřovaly k zemi a dlaně dopředu. Tímto gestem vedeme světlo i teplo do spodních částí těla. S dalším nadechnutím znovu sepneme ruce před srdcem a s vydechnutím je spustíme dolů, ale o něco výš než prve. Takto bereme do dlaní paprsky slunce i své vlastní světlo a vedeme je postupně do všech úrovní těla – až se dostaneme do upažení a do vzpažení. Pozdravení slunci zakončíme sepnutím rukou nad hlavou, prodýcháním světla i tepla až do nohou a s dalším výdechem už spustíme ruce k tělu a zavřeme oči, abychom procítili vzkaz, který nám dnes slunce poslalo. Představíme si, jak s ním během dne naložíme, poděkujeme a můžeme vykročit do dne.

Jeden ze vzkazů je vysílán každý den: „Člověče, pohlédni ke slunci a všechny tvé stíny se rozplynou.“

Brave new woman

Martin Sládeček

O připravované provázkové inscenaci na motivy korespondence Anny Pammrové a Otokara Březiny, jejíž premiéra v režii oceňovaného tvůrce a kmenového režiséra pražského Národního divadla Jana Friche byla aktuálně posunuta na pátek 3. prosince 2021, si cvrlikají už i vrabci na Pammrově. Coby její dramaturg dlužím všem členům Společnosti Anny Pammrové nejen vřelý dík za vstřícnost a součinnost v přípravách či pozvání na premiéru, ale snad též odpověď na typicky dramaturgickou otázku: Proč? Totiž... proč se v divadle právě dnes zabývat Annou Pammrovou?

Spolu se svými kolegy ze Zelného trhu sdílím přesvědčení, že probíhající celosvětová pandemie velmi záhy odhalila, jak křehký, zranitelný a nedospělý náš svět je. Že přistihla lidstvo takříkajíc v nedbalkách opájející se pyšnou představou vlastní všemohoucnosti a neohroženosti. Zažili jsme to ostatně všichni: okamžitý přístup k informacím a číslům nepřinášel vědění, ale paniku, vědci byli nejednotní a všeobecně vzývaná modla neustále rostoucího výkonu byla v mžiku obětována. Spolu s miliony obyvatel této planety stanuli jsme i my na Provázku před množstvím zdánlivě nových otázek, které však už na prahu 20. století s neobyčejnou prozíravostí formulovala právě Anna Pammrová.

Je výkon skutečně to jediné, čím se měří kvalita lidského života? Na co jsme v honbě za ním zapomněli? Přinášejí nám všechny civilizační výdobytky skutečně kýžené štěstí? A jsme za ně vůbec ochotni platit nějakou daň a převzít zodpovědnost za způsob života, který jsme si zvolili? Jak změnit svět, když nezměníme sami sebe a náš přístup k němu? A nepředpokládá nový svět, o němž tak často mluvíme, nejdříve nového člověka?

Jak by takový člověk vlastně mohl vypadat? Otázky, které jsme si jako společnost dlouho nekladli, se vtělily do hesla „krize jako příležitost“ a na krátkou chvíli pronikly do rozhovorů, myslí i mediálního prostoru. Tohle znejistění však netrvalo dlouho.

Samozřejmost a rychlost, s jakou jsme od těchto otázek s každým rozvolněním prchali, nás na Provázku přinutila ptát se, jaké zkušenosti je nám vlastně třeba, abychom byli ochotni střízlivě nahlížet a přehodnocovat základy, na nichž stojí naše společenství.

V sezoně 2020–2021 jsme se proto pod huxleyovským heslem *Brave new man* rozhodli prodloužit zjitřený čas, kdy jsme byli ochotni hledět pod povrch každodennosti, a vydat se pro chybějící odpovědi za samosty, jejichž hlas nebyl ve veřejném prostoru zastoupen, jak by si podle nás zasloužil. Za samotářskými hrdiny z knih rozhovorů Aleše Palána *Raději zešítet v divočině* a *Jako v nebi, jenže jinak*, za Henrym Davidem Thoreauem na břehy jezera Walden, s cestovatelem A. V. Fričem a jeho *Čerwuišem* k paraguayským indiánům nebo... na nedaleký Pammrov.

Osobnost a myšlení Anny Pammrové, která ve svých dopisech Březinovi k našemu překvapení zmiňovala jak Thoreaua, tak A. V. Friče, se pro nás měly stát důležitým svorníkem sezony. Nyní, kdy se nacházíme vprostřed příprav inscenace, nám však stále více dochází, že zatímco svým dílem tato pozoruhodná žena výše zmíněné a vysoce aktuální otázky kladla, svým životem na ně odpovídala. Při každodenním styku s myšlením Anny Pammrové tak na konci této divadelní sezony zjišťujeme, že onen *Brave new man* („krásný nový člověk“ nebo „člověk budoucnosti“), kterého jsme původně chtěli hledat, se možná nezrodí z ještě usilovnějšího výkonu a ze všeho, co si pro sebe uchvátí a podrobí, ale že cesta k němu mnohem spíše vede přes to, od čeho se vědomě oprostí a k čemu

se navrátí. Uvědomujeme si také, že onen člověk vůbec nemusí být nový. A že námi tolik vytoužený *Brave new man* tu možná už byl a prošel takřka nepovšimnut. Anebo mám raději napsat – *Brave new woman*?

Více informací o inscenaci *Pammrová/Březina* na: www.provazek.cz

Dramaturg Martin Sládeček (uprostřed) a režisér Jan Frič se svou rodinou na návštěvě Pammrova v dubnu 2021

K Trčkovu málo známému portrétu Anny Pammrové

Helena Pernicová

Při své práci s dopisy Anny Pammrové Otokaru Březinovi znovu pročítám i jí adresované dopisy básníka a také připojené poznámky Petra Holmana v jeho Korespondenci I a II. Poznámky jsou často různým způsobem nápomocné – jedna z nich nás například navedla na cestu k ukázkám z dnes nedostupných Anniných dopisů Březinovi, které byly součástí obsáhlých poznámek Jaroslava Křemena v knize Dopisy Otokara Březiny Anně Pammrové z let 1889 až 1905.

V červnu 1922 píše Březina Pammrové: *„Děkuji za sesterský Váš poslední list a zasílám několik svazků francouzské četby, kterých jste – jak doufám – dosud neměla. Za podobiznu tisknu ruku vděčně. Mám již krásný Váš portrét kreslený společným naším přítelem, mladistvým vídeňským grafikem Trčkou, dílo umělce senzitiva, jenž v bolestném písmu lidských rysů zjemnělých dlouhou duchovní prací dovede čísti tesknotu zajaté duše, tíž poznání, rezignaci osamění i světelná znamení věčnosti, ztišení žádosti, zasnění míru.“* Umělecký fotograf a malíř Anton Trčka (1893–1940) byl v Annině životě poměrně důležitou osobou (podrobně o něm psal Václav Zábrša ve Věstníku č.59, rok 2014) prostřednictvím své sestry žijící ve Žďárci blízském Jilmoví ji například podporovat v době první světové války a a byl s ní v přátelském osobním kontaktu i později. Z Březinova dopisu je patrné, že Trčka Annu portrétoval, ale bez následující Holmanovy poznámky by to zůstalo pouhou informací, takový portrét jsme nikdy neviděli. Petr Holman však sděluje: *„Málo známý Trčkův portrét A. Pammrové (originál v soukromém archivu) byl v poslední době přetištěn např. jako doprovod recenze J. Ziky Dva Březinovy neznámé dopisy Anně Pammrové, Zprávy Spolku českých bibliofilů v Praze č. 2, 1980.“*

Díky internetovým stránkám dodnes činného Spolku českých bibliofilů a vstřícnosti jeho členů jsem v krátké době obdržela sken celého článku a také avizovanou jemnou kresbu Anniny tváře, kterou přetiskujeme na titulní straně tohoto věstníku. Josef Zika k původu této kresby uvádí, že byla součástí Březinovy pozůstalosti a její fotokopii dostal od počáteckého přítele Jaroslava Blocha. Připojená dedikace zněla „Mistru Březinovi v úctě nejhlubší T.“

Autoportrét fotografa a malíře A. Trčky

Za pozornost samozřejmě stojí i samotný článek Josefa Ziky, který je recenzí příspěvku Petra Holmana ve sborníku Institutu slavistiky vídeňské univerzity z roku 1979. Podle J. Ziky šlo o vůbec první publikovanou Holmanovu práci, vyznačující se editorskou pečlivostí a velmi podrobným komentářem k oběma zveřejněným Březinovým dopisům (první je z 4. 7. 1897, druhý z 2. 12. 1897). Celkově Zikův text zajímavým způsobem odkazuje k badatelským počátkům Petra Holmana, jehož nedožitě 70. narozeniny si letos připomínáme.

Vzpomínka na Almu Křemenovou

Anna Koláčná

Ve středu 9. černa 2021 jsme se sešli na zahradě Jamborova domu v Tišnově. Viděli jsme se společně téměř přesně po roce a nálada byla velice radostná. Zvlášť když mezi nás zavítal i téměř 102 letý pan Bělík, jako vždy s úsměvem a v dobré kondici. Naše předsedkyně Helena Pernicová si pro naši schůzku připravila téma života Almy Křemenové, neteře Anny Pammrové a autorky jejího životopisu. Své vyprávění doplňovala i fotografiemi, které se našly v archivu na zámku ve Velkém Meziříčí.

V tomto městě prožila Alma Křemenová velkou část svého života, byla odbornou učitelkou na dívčí škole Světlá. Přišla sem učit v roce 1909 a setrvala do začátku dvacátých let a po pobytu v Bratislavě se na školu znovu vrátila. V Meziříčí pak žila i po odchodu do důchodu.

Mladá Alma Křemenová (uprostřed) se svými žákyněmi ve škole Světlá

Přednáška ve mně vyvolala vzpomínky na má studentská léta ve Velkém Meziříčí a připomněla některé osobnosti, které už mezi námi nejsou. Pocházím z Rojetína a do své školy, byla jsem studentkou gymnázia, jsem dojížděla s žákyněmi Světlá, které o paní učitelce Křemenové hovořily. Hodnotily ji jako přísnou, ale spravedlivou. Dívky se podílely na různých veřejných a společenských akcích, které paní učitelka ráda organizovala, ve vši svěžesti a s elánem.

Jsem vděčná za to, že si osobnosti dřívější doby připomínáme a hledáme souvislosti, které nám mají i v dnešní době co říci.

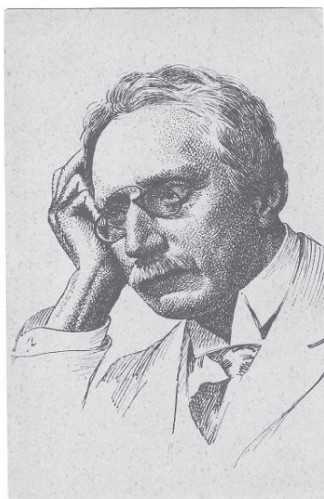
Členové SAP na přednášce o Almě Křemenové 9. 6. 2021

Básník Antonín Sova

Vlastimil Otáhal

Slunce ví, že přijít má
sčesat zralý sad
mateřským očima
že se musí smát.

*(Závěr básně Noc před
krásným dnem)*

Dne 26. února 1864 se v Pacově narodil Antonín Sova. Otec byl kantor, matka Josefa, rozená Skalická, byla v domácnosti. Otec měl dvě lásky – knihy a hudbu. Antonín od dětství vyrůstal mezi knihami a hudbou. Když dorostl, hrál v otcově kvintetu. V jeho dvou letech se rodina přestěhovala do Lukavce, vzdáleného asi dvě hodiny cesty přes kopec Stražiště, „kde vítr fičí a sténá, kde silnice jsou vroubeny jeřáby ku východu modloslužebnický nakloněných“ (Bohuslav Čermák).

Partie ze Stražiště

(ze sbírky Z mého kraje, 1893)

Ten vrch pln lískoví! Sem cestu klestí
si pozdní slunce, ostruží kde zraje,
chomáče ořechů pod nohou chřestí,
a každého keře pavučí let vlaje
tu z divočiny lísek, osik, dubů.

Sem houštinami k hrotu nejvyššímu
jen ztěžka projdeš, z dřevěného srubu
zřít na kraj tichý, plný měkkých dýmů
přes jedle vysoké u vrchu paty,
vsi, potoky a města jsou jen body,
skot zrnka, vsypaná v kraj sluncem zlatý,
a kapky rtutě rybníky a vody.

Zde trávil Antonín Sova dětství. Často slychal o památných místech jižních Čech. V zadumané přírodě začínal chápat a milovat minulost národa. V Lukavci poznal sestry Jaroslava Vrchlického, učitelku Janu Frídovou a její sestru Emu, svoji první lásku.

Toník se stal studentem gymnázia v Pelhřimově. Ve čtrnácti letech mu zemřela maminka, byla to nejbolestivější rána hochova mládí. Otec se rok nato oženil znovu. Vzal si o dvacet sedm let mladší Sabinu, rozenou Dvořákovou. Toníkova zraněnost přerostla v hluboké trauma. Z pelhřimovského gymnázia přešel na gymnázium tábořské. Odtud pak na gymnázium do Písku. Pod vlivem sester Frídových začal psát verše. V Písku se seznámil s básníkem Adolfem Heydukem, ten mu pomohl dostat první verše do pražských časopisů. Zvolil pseudonym Ilja Georgov. To byl bulharský student. Antonín ho neznal, ale jeho jméno bylo vyryto cyrilicí na mnoha místech bytu, v němž bydlel.

Na procházku si vzal červenomodrobílou kravatu, ač pan ředitel školy takovou nosit přísně zakázal. Za tento čin dostal trojku z mravů. Tím pozbyl právo na osvobození z platby školného. Antonín na školné neměl. Spolužáci potřebnou částku za něho zaplatili z pokladny na maturitní večírek.

Po maturitě se zapsal na práva, ale finančně byl nezajištěn. A tak zničehonic sedl v prosinci na vůz s rybnými káděmi z Lukavce, který spatřil náhodou na předvánočním trhu. Tři dny tímto způsobem putoval do nemilovaného lukaveckého domova. A byl v něm tři čtvrtě roku. Do Prahy se vrátil, až mu Vrchlický našel zaměstnání v redakci Ottova naučného slovníku. Bylo to Sovovo první existenční zajištění. Práce v redakci mu pomohla se s pražským literárním životem. V roce 1887 byl propuštěn. Opět mu pomohl Vrchlický, našel mu práci u pražského magistrátu. Stýkal se s řadou literátů, byl u založení prvního českého literárního spolku Máj, intenzivně pracoval v literárním odboru Umělecké besedy. Ta byla střediskem českého kulturně osvětového života a Sova se na dlouhá léta stal jejím knihovníkem.

V roce 1890 vydal u Šimáčka nákladem 200 výtisků svou první knížku Realistické sloky. Během krátké doby mu vyšly další čtyři sbírky.

U řek

(ze sbírky Květy intimních nálad, 1891)

U řek mám vlažný večer rád,
u řek, kde plno mušlí leží,
kde zvolna z řeky vstává chlad
a bílá pěna zdálky sněží.

U řek mám břízy nejraděj
a olše, do nichž stín se dere,
a cvrčků šum a vážek rej
a v dálce města rysy šeré.

Rád u řek rybáře já zřím
za clonou par s lodičkou línou
se ploužit šerem večerním,
kdy červánky v mze modré hynou.

A večer když se nachýlí
a měsíc v řece kdy se houpá,
ten noční chodec, napilý
modravou parou, z vod jež stoupá:

rád spřádám rytmus hudby pln
při vzpomínkách a sladké tuše,
při šplouchání ztišených vln
a při vzrušení celé duše.

Zařadil se do tzv. generace devadesátých let. „Každá generace má období, kdy nese vývoj. Jindy třeba vytváří celistvější, moudřejší, srozumitelnější díla, ale v tom určitém období jí bylo dopřáno, že se směla účastnit na proměně světa.“ (Miroslav Červenka). Generace devadesátých let uskutečňovala v literatuře zásadní změnu ideové i umělecké orientace. Budoucnost už nebyla v jednotě společnosti, nýbrž v jejím rozlišení. Sova vděčil za mnohé, co bylo silné v jeho poezii, právě pokrokovému hnutí. Přidružil se k významné skupině devadesátých let. Spolu a F.X. Šaldou se stal jejím významným představitelem. Orgánem tohoto proudu byly Rozhledy sociální, politické a literární, vydávané Josefem Pelclem. V prvním čísle pátého ročníku v říjnu 1895 manifest nadepsaný Česká moderna. Manifest bojoval za volnost slova, za právo kritiky, za individualismus.

Odmítal rozbředlost, frázovitost, vlastenčení. O umění se v něm pravilo: „Chceme umění, jež je není předmětem luxu a nepodléhá měnivým vrtochům literární módy... Umělče, dej, dej do svého díla svou krev, svůj mozek, sebe...“

Těmto požadavkům vyhovuje vrcholná básnická sbírka A. Sovy z roku 1897 *Vybouřené smutky*. Básník se stal naráz známým v celém českém národě. Tvrdými a prudkými verši odpověděl na urážlivý útok německého šovinistického historika Theodora Mommsena, který mimo jiné prohlásil: „Rozum česká lebka nedostane, avšak ranám i ona rozumí.“

Theodoru Mommsenovi

Zpupný hlasateli otroctví!

Dále nevidíš než na rozkvetlé vrcholy svojí vlasti
a všecko ostatní cynicky toužíš rozšlapat
válečnými vozy dobyvatelů,
surovou jejich nohou?

Teď po triumfech válečného tvého impéria
zachtělo se ti ostatní Evropu pokořovat,
pokořovat, pokořovat, bídně pokořovat,
k anektování vyhlédnuté otroky, hnůj k omlazení
sehnat do triumfálního průvodu jako zvěř
a z domnělých barbarů nadělati žoldnéřů
impéria, tvého nenasytného impéria!

Ale již jednou, dávno,
nepřijavše rozměklého rozumu tvého Luthera,
reformátora klidu spokojeně tloustnoucích měšťáků,

plodících dětí s bohabojnými samicemi,
svobodu potlačujících,
nepřijímáme ani tvého surového, senilního rozumu!
On nehoří pro naši, ani všelidskou bolest!
V něm není té čistoty umřítí za své přesvědčení!
V něm není vzplanutí vášně mučedníka kostnického!

V následujícím roce se stal knihovníkem a ředitelem pražské městské knihovny. S velkým rozhledem ji řídil do dvacátých let následujícího století. Zasloužil se o budování knihoven na venkově. Pomáhal doplňovat českou knihovnu amerických Čechů v Clevelandu.

Oženil se v šestatřiceti letech, vzal si mladičkou Marii Kovaříkovou. Podle svědectví současníků byla nesmírně půvabná a také ctižádostivá, toužící po společenském úspěchu. V roce 1903 se manželům narodil syn Jan, později jediná opora básníkovy. Brzy došlo mezi manželi k odcizení a jejich manželství ztroskotalo. Z tohoto období jsou verše ve sbírce *Lyrická láska a života* (1897).

Truchlivá píseň

Všecko nám uniklo ze slabých dlaní
vztažených po daru, kterým nás lákalo odvážné štěstí.
Dravé nás bouře zjara přepadly znenadání.
A pak jen ostrovy mizící zřeli jsme za sebou kvěsti.

Hlava tvá upomínající na noc temnou,
blýskavá hloubkami tajemných jezerních zraků,

z náručí se mi vysmekla s výčitkou němou a jemnou,
hrdou a plachou, jak loučení odlétlých v neznámo ptáků.

Od těžkých pletenců hvězdami noci prosetých vlasů
prsty mám zalité krví a zápasem objímání.
A když jsi vzkřikla: „Mrtva jsem pro tebe do věčných časů“,
dlouho já nechtěl věřit... A pustil tě z dlaní.

Dvacátý osmý říjen roku 1918 uvítal Sova nadšeně, později se vyjadřoval kriticky. Spojoval problém českého národa s osudem dělníků, zásadně však odmítal revoluční násilí. Jednoznačně se vyjádřil v básni Dělníkovi. Vysloužil si za to ostrou kritiku básníka Hory a spisovatele Olbrachta.

Roku 1920 ho choroba donutila opustit místo ředitele knihovny. Atak choroby byl stále zuřivější. Nemocný a osamocený básník marně bojoval, přece se však ještě jednou vzepjal. Roku 1927 vydal poslední svoji sbírku *Drsná láska*. Vrátil se v ní do rodného kraje, „k drsné, tvrdé, chudé půdě, na níž se člověk lopotí s malým výtěžkem, ale od níž se odtrhnout nemohu.“ Druhá část knihy má symbolický název *Kruh se uzavírá*. Antonín Sova dne 15. 8. 1928 skonal v Pacově, pohřeb měl v Praze. Později popel převezli do Pacova a uložili do žulového balvanu. Posmrtně vyšly ještě tři sbírky básní. Za života vydal také sedm knih prózy,

Pacovské muzeum uchovává převážnou většinu jeho rukopisů, korespondence i ostatních památek. V Lukavci, v zahradním domku zvaném Hříbek, se nachází Památník Antonína Sovy.

Josef Zika řekl: „Sova je stále živým básníkem.“ Pokusil jsem se jeho hodnocení svým článkem doložit.

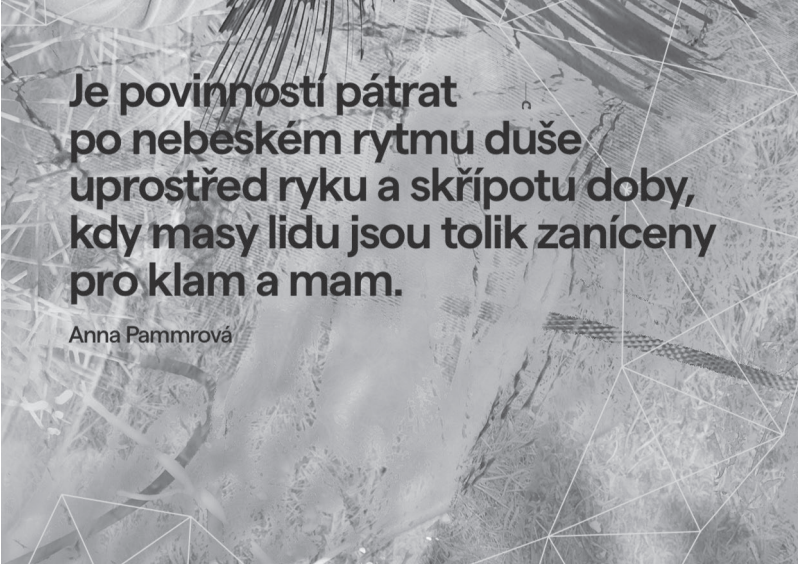
Památník Antonína Sovy v parku v Lukavci

Výstava Otokar Březina v Nové Říši

V červenci a srpnu můžete v novoříšském klášteře navštívit výstavu nazvanou „Otokar Březina v Nové Říši“, která vznikla ve spolupráci Kanonie premonstrátů v Nové Říši a Ústavu pro českou literaturu AV ČR. Autorkami koncepce výstavy jsou Daniela Iwashita a Eliška Müllerová, textové informace a ukázky z Březinových dopisů doplňují působivé dobové fotografie Ondřeje Knolla. Výstava je věnována památce editorů a znalců Březinova díla Miroslava Červenky (1932–2005) a Petra Holmana (1951–2019).

Zámek Petrkov ve správě Památníku národního písemnictví

Díky veřejné iniciativě řady lidí a spolků se podařilo, že zámek v Petrkově, který byl na prodej, odkoupil český stát a stává se součástí Památníku národního písemnictví. Bude rekonstruován a vznikne v něm Česko-francouzské kulturní centrum. První akce pro veřejnost se v něm odehrála již na konci června.

**Je povinností pátrat
po nebeském rytmu duše
uprostřed ryku a skřípotu doby,
kdy masy lidu jsou tolik zaníceny
pro klam a mam.**

Anna Pammrová

*Myšlenky Anny Pammrové v propagaci hry
připravované Divadlem Husa na provázku*

Vydala Společnost Anny Pammrové z.s., Tišnov

Redakce: Helena Pernicová

Fotografie: Archiv SAP, Zdeňka Dohnálková

Předtisková příprava: Hana Dohnálková

**web: annapammrova.cz
helenapernicova@gmail.com**